

PABLO NERUDA

GLORIA ȘI MOARTEA LUI JOAQUIN MURIETA

Piesă în șase tablouri

Traducere de ION BĂNUȚĂ și ROSALIA BIANU

PERSONAJELE

JUAN TREIDEGETE

ADALBERTO REYES — funcționar

TREI CÎNTĂREȚE

UN ESCROC

PROPRIETARUL UNEI DUGHIENE DE BÎLCI (același escroc)

UN VINZĂTOR DE PĂSĂRI

UN MUZICANT AMBULANT

INDIANUL ROSENDO JUAREZ

BĂRBAȚI ÎN GLUGI și RECITATORUL

UN GRUP DE ȚĂRANI, MINERI, PESCARI ȘI UN GRUP DE FEMEI,
CARE PAR A FI SOȚILE SAU RUDELE ACESTORA. Toți poartă net
amprenta naționalității lor. Apar în scenele intitulate „cor“.

VOCEA POETULUI

VOCEA LUI JOAQUIN MURIETA

VOCEA TERESEI MURIETA

CORUL TINERILOR VINZĂTORI DE ZIARE

CORUL RECRUTORILOR

1. PORNIREA LA DRUM
2. TRAVERSAREA MĂRII ȘI NUNTA
3. „EL FANDANGO“
4. BANDA DE COPOI ȘI MOARTEA TERESEI
5. GLORIA LUI MURIETA
6. MOARTEA LUI MURIETA

Prolog

(Lumina se stinge.)

VOCEA POETULUI :

Veți afla o lungă poveste despre un bărbat
cu inima înflăcărată
ca semn al amintirii, securea-i de luptă va
fi aici odată.
A venit timpul să răscolim mormintul de-
odibnă al marelui haiduc,
să ștergem de pe nume rugina uitării lui,
de cuc-necuc.
Se prea poate, ca soldatul acesta seama să
nu-și fi dat de marele-i destin

O ! L-aș fi vrut aproape, la un pahar de
vin,
să-i mai ascult povestea... Și regimentu-i
mare să-l văd în defilări
și poate că bărbatul, bătut de-atâtea vinturi,
să fi văzut și alte zări !
În mîinile-i furtună un trăznet devenit-a tot
sîngele vărsat,
o sută de ani trecut-au, destinul lui, noi,
nu l-am mai schimbat.
De-accea, neavindu-l prezent la vorba noas-
tră, noi renunțăm la vin,
vă dăm povestea lui Murieta, cel din țara
mea, ce fost-a un brigand de-onoare și de
chin.

TABLOUL I

PORNIREA LA DRUM

Portul Valparaiso. Plecarea. Sus cortina. Scena luminată din plin. Muzica. Corul
și toți interpreții se înfățișează în stilul unei trupe de cire.

CORUL :

Este-o poveste lungă și pătrunsă de groază
povestea care-aici se nascu
în această țară strîmtă în care se lungese,
se prelungesc ghețurile polare
pe care și le dispută iarna și marea.
Aici, pe sub peri, și stînci, și pe sub ploaie,
scelipeau strugurii de Chile

și ca o cupă de argint în care noaptea
toarnă umbrele vinului palid
se ridică printre copacii falnici și hățișurile
de mărăcini,
printre tufele de măghiran și iasomie, pe
cîmpurile de fasole,
pe frunzele de lauri și rouă, luna chiliană.
Și-n lumina acestui astru rece vine pe lume
un plod oacheș,

o geană de lumină, în umbra tăcută, cu
numele de Murieta.
Și nimeni nu-și dădea seama în scripșirile
noptii
că un trăznet încărcat de consecințe dormita
în leagăn
în timp ce luna-și căuta adăpost în spatele
munților,
un copil măsliniu ca măslinea, un copil ai
cărui ochi nici nu știu a plînge.
L-au cioplit sălbăticia de gheață a patriei
mele și pampasul fierbinte,
de parcă-ar fi vrut să călească prin ger și
arșiță platoșa pieptului său în desfășurarea
luptei,
vocea lui o sfidare, o batjocură, fiecare
mină o cumplită mină de amenințare.
Dar, o flacăra de aur străbate Țara numită
Chile, răzbate de la mare la munte ;
de la orizont și pînă în port se întinde
procesiunea lor, a pribegilor în meru talaz
mișcător și nestăvilit,

vraja de magnet
dezmembrează Quillota, pustiește Coquimbo,
căci vapoarele așteaptă, așteaptă la Valparaiso.

(Zgomotul străzii, corul salută ; bărbații
cu minile pe inimă, femeile fluturînd bu-
chete de flori. Pe scenă pătrunde, din rin-
durile publicului, corul tinerilor vînzători
de ziare, apoi se întoarce în sală, strigînd) :

CORUL TINERILOR VINZĂTORI DE ZIARE :

Ediție specială la „Ferrocaril“ !
Ediție specială la „Mercur“ !
Aur în California !
Marea descoperire !
Cumpărați Ediția specială !
Aur în California !
„Ferrocaril“ !
Munți de aur !
Fluvii de aur !
Nisipuri de aur !
Cumpărați Ediția specială !
Aur în California !

(Deasupra scenei defilează măștile recruto-
rilor, ale unor texani, bărbați în glugi etc.
O voce puternică cu accent străin urlă în
spatele scenei.)

VOCEA RECRUTORILOR :

Aur, English Gold ! Veniți iubiți chilieni !
Aur, aur !
S-a zis cu mizeria ! Spre San Francisco,
acolo e de voi !
Pe mare ! Pe vase ! Iubiți subdezvoltați !
Aur, aur, aur !
Veniți la mine, iată aur, voi, flămînzi și
însetați ! Porniți spre California !
Cu aur cumperi pămînt, cu aur cumperi cai !

CORUL :

Prețul cărniî s-a urcat iar !
Și vrem lapte !
Vrem să mîncăm !
Vrem haine !

VOCEA RECRUTORILOR :

Veniți cu mine, ajunge aurul pentru toți
Aici vorbește „The Voice of California“ —
Vocea Californiei.
Veniți cu mine, aici se află aurul !

CORUL (aruncînd la pămînt pălării, haine,
coșuri) :

Să pornim după aur !
Să pornim după aur !
Foamea trebuie să ia sfîrșit !

FEMEILE DIN COR (își aruncă florile pe jos
și le calcă în picioare) :
Să pornim după aur ! După aur !

TINERII VINZĂTORI DE ZIARE (își arun-
că, zhenguingd, ziarele pe jos și intră în corul
vorbit) :
După aur ! Spre California ! După aur !
După aur !

(Brățări, ceasuri și inele enorme, precum
și alte giuvaere sînt coborîte spre scenă,
trezind deasupra ei, încet. Toate strălucesc
ca de aur. Scena devine tumultuoasă).

Huo, bunelor maniere !
Acum noi, sîntem căutătorii de aur !
N-avem timp de pierdut !
Huo, bunelor maniere !
Acum, noi, sîntem căutătorii de aur
și vom cumpăra lumea întregă !

(Între timp corul echează o navă cu
vele și ridică pinzele. Cîntec marinăresc.
Corul marinarilor devine tot mai slab, ajun-
gînd să fie doar un murmur, în timp ce
coriștii trag parimele care leagă vasul, apro-
piindu-l de scenă. Coriștii se urcă pe vas.)

CÎNTEC MARINĂRESC :

Adios, adios, adios,
o lume mai bună căutăm.
Adios, adios, adios,
corabia pornește la drum.
Adios, adios, adios,
foamea și gerul,
nu ne mai pasă de ele !
Adios, adios, adios,
corabia pornește la drum.
Adios, adios, adios,
o lume mai bună căutăm.
Adios, adios, adios,
Adios, adios, adios.

(Cu ultimele acorduri ale corului începe dialogul între Funcționar și Juan Treidegete. În tumultul general, ei au adus în scenă un birou cu hirtii pe el și un scaun.)

FUNCȚIONARUL : Hei, hei ! Aici nu se poate intra.

TREIDEGETE : Atunci plec !

FUNCȚIONARUL : Nu, senior, pe aici nu se poate ieși.

TREIDEGETE : Deci, nu se poate intra ?

FUNCȚIONARUL : Nu !

TREIDEGETE : Și nici nu se poate ieși ?

FUNCȚIONARUL : Nu !

TREIDEGETE : Atunci ce să fac ?

FUNCȚIONARUL : Cel mai bine ar fi nici să nu intri și nici să nu ieși.

TREIDEGETE : Și cum să fac asta ?

FUNCȚIONARUL : Să vedem ce serie în dispozițiuni. Prin urmare : De unde vii ? Unde te duci ? Cum te cheamă ? Și ce vrei ?

TREIDEGETE : Ia-mă încet și-ți spun tot. Mă numesc Juan Treidegete și plec în California. Vreau să mă îmbarc cu Don Joaquin Murieta.

FUNCȚIONARUL : Ești pregătit de drum ?

TREIDEGETE : Bineînțeles. Am sapă și un tirnăcop. Și ce încă ? A, da, am și o pereche de pantaloni.

FUNCȚIONARUL : Ai certificat că ești în viață ?

TREIDEGETE : Ce să mai fie și asta ?

FUNCȚIONARUL : Act de căsătorie, adevărință de concubinaj ai ?

TREIDEGETE : Nu cred.

FUNCȚIONARUL : Certificat de stare materială ai ?

TREIDEGETE : Cum o mai fi arătând și asta ?

FUNCȚIONARUL : Este o hirtie de culoare roză.

TREIDEGETE (cotrobăie prin buzunare și scoate o hirtie de culoare rozalie) : Asta e ?

FUNCȚIONARUL : Nu, acesta e un bon de amanet.

TREIDEGETE : Și asta nu e bun ?

FUNCȚIONARUL : Ia să vedem ce ai amanetat ! Ia te uită ! O vioară. Nu face două parale. Dovadă pentru plata impozitelor ai ? Dar un certificat de spuzeală ? Căruță ai ?

TREIDEGETE : Nu, doar un cal. L-am lăsat în Quilicura.

FUNCȚIONARUL : Cîine ai ?

TREIDEGETE : Cîndva am avut.

FUNCȚIONARUL : Pisici ?

TREIDEGETE : Nu.

FUNCȚIONARUL : Păi, dacă-i vorba p-așa, n-ai nimic. Lasă-mi bonul de amanet și revino la anul. Și unde-i certificatul de naștere ?

TREIDEGETE : Doar nu-s din orașul Nacimiento ! Care va să zică din orașul nașterii !

FUNCȚIONARUL : Atunci trecem aici „nenăscut”, dar te previn că poți avea neplăceri.

TREIDEGETE : Poate ai nevoie de un certificat de neplăceri ?

FUNCȚIONARUL : Lasă gluma. Fac pe istetul, ai ? Unde spunei că vrei să pleci ?

TREIDEGETE : Plec cu Murieta în căutare de aur. Cu vasul.

FUNCȚIONARUL : De ce nu vorbești, omule ? Mă faci să-mi stric vremea degeaba.

TREIDEGETE : Dacă nu mă lași nici să răsuflu ! Nu vrei să vii cu mine ?

FUNCȚIONARUL : Ei, drace ! Hai să plec și eu ! Afacerea cu hîrtoagele tot îmi stă în gît ! Toată ziua bună ziua cu ștampila în labe și un salariu de mizerie. Unde, spunei că se găsește aur ?

TREIDEGETE : În California, am zis. Toată lumea pleacă acolo.

FUNCȚIONARUL : De acord ! Înainte marș ! Ajută-mă să împachetez și plecăm !

TREIDEGETE : Ascultă, de ce nu plecăm fără să împachetăm hîrtoagele ? Pentru ce acest balast ? Rupe-le în bucăți !

FUNCȚIONARUL : Ce-ți trece prin minte ! E vorba de documentații și inscripții, de circumscripții și numerotații...

TREIDEGETE : Și de transpirații... La dracu, cu hîrtoagele toate ! Voi înota, la întoarcere, în aur !

FUNCȚIONARUL : Știi că începi să mă convingi ?

TREIDEGETE : Ia uite, cum zboară certificatele !

(Aruncă un maldăr de hirtii în aer. Funcționarul îl imită mai întâi cu timiditate, apoi, ambii aruncă în toate părțile și din toate puterile cu maldărele de hirtii, care se împrăstie pe toată suprafața scenei. În același timp cade și de sus o ploaie de hirtii.)

FUNCȚIONARUL : Și eu care voiam să-ți dau un certificat de idioțenie.

(Braț la braț, ambii se îndreaptă spre vapor urmați de patru-cinci întîrziiați, printre care și o fată. Cu toții cîntă în surdină cîntecul marinăresc, întrerupt de strigăte : „Murieta“.)

UNUL : Murieta !

CU TOȚII : Joaquin ! Joaquin Murieta !

(Liniște. Cu toții se opresc în așteptare, în afară de fetița care se apropie de rampă, punîndu-și mîna pe raza luminii unui reflector care proiectează de sus. Pe vela principală a vasului se proiectează în același timp, în culorile verde-alburiu, un peisaj reprezentînd munții chilieni, acoperiți de vii și culmi înzăpezite. În mijlocul peisajului se vede silueta unui om care se apropie pînă cînd i se distinge clar profilul, cu privirea îndreptată în zare. Lumină estompată. Fata, luminată de razele reflectorului, se apropie de vasul pe a cărui pînză se proiectează profilul lui Murieta. Fond muzical ; un cor.)

CORUL BĂRBAȚILOR :

Creștea în umbra sălcioilor plîngătoare,
străbătea înot fluviile,
arunca laso-ul și strunea mîinji sălbatici.
Era îndrăzneț peste măsură, știa puterea din
brațe și din inimă, din ochi,

și pintenii lui zăngăneau melodios,
cînd, de pe culmile toamnelor purpurii
devora-n galop cîmpurile
pe iapa lui de-un cenușiu de zinc.
Cobora de pe stîncile din colții adinei ai
Cordilierilor,
apărea dintre colinele de taină, purtat de
vînturi dușmănoase.
În minile lui trăia nebunia torentelor ivite
din ghețarii
care rod și rup zăpada veșnică și plină de
miresme.
Posedat de-acea voință de fier, de cutezanța
fără friu
ce se răstignește peste fruntea celor ce n-au
aflat supuneri
se-ădună în talazul indignării iscat dintr-o
mîndrie,
și pecetluiește cu încredințare capetele
pe care soarta le prea susține-n faptele
de-nflăcărare
și-astfel se face că el, alesul, nici nu știe
că-i este scris în lume să ucidă,
și să fie ucis în cer de primejdie.
O VOCE (de foarte departe) : Joaquin,
Joaquin Murieta !
FATA : Iată-l că vine !

(Lumina cade asupra navei. Proiectoarele
se sting. Intineric complet.)

VOCEA POETULUI :

Astfel stau de veghe lucrurile prieteni, și-
acum
să învățați versurile pe care eu le-am
scris,
țineți-le minte și gîndiți-vă, povestiți și
cîntați viața unui proscris,
amintiți-vă de acel bărbat din Țara Chile
un cavaler rătăcitor din loc în loc care-a
murit
intrînd în acea legendă fără de sfîrșit.
Cîntecul copilăriei lui vi l-am cîntat ;
pribeagul însă, după cite știu, ajunsese peste
mări și țări...
Și într-o zi acel bărbat hoinar din Țara
Chile,
după cum ne povestesc bătrînii, în jur de
foc noptatic,
a fost, el, într-un fel, răpus.
Și povestea asta sună ca un murmur de
sălcii plîngătoare,
ca un răsunset lung în căderea ploii, ca
tînguiri de largi zăpezi îndepărtate,
de viutul ghețarilor răscolite foarte,
fiindcă a plecat pe corabia din Aconcagua
să caute un drum peste ape,
pină în California l-au chemat, cu voce de
foc,
aurul și moartea,
pecetluindu-i soarta nemilos și negru foarte.

TABLOUL II

TRAVERSAREA MĂRII ȘI NUNTA

Scena se luminează. Pasarella. Nu se vede decât o pînă uriașă, luminoasă. Echipajul este aproape invizibil, răspîndit pe punte și stă nemișcat de parcă s-ar pregăti să danseze o Cueca. Cei ce urmează să vorbească pășesc în față, în plină lumină a rampei și recită corul ce urmează. În acest timp, pe pînza corabiei, un joc de umbre; o Cueca, reprezentînd întîlnirea dintre Joaquin și Teresa și povestea lor de dragoste.

CORUL :

Și în drumul peste mare pe corabia albă și-
cam subredă
sosi și dragostea, — Murieta întîlni doi ochi
negri.

Și el, nu se simte în largul lui și șovăie,
și ce să mai facă nici nu știe.

Teresa ! — la acest nume răspunde aleasa
lui —

nu mai întîlnise nicicînd o fată de la țară
ca această Teresă carc-i acoperea buzele

și singele cu sărutări fierbinți ;

și în timp ce corabia se pierde

în ceața mării necuprinse

se împlinesc și iubirile și presimțirile lui
Murieta :

Iată dragostea fără de sfîrșit.

Sfîrșitul lui, — poate că a și aflat — este
hotărît

moartea îl așteaptă —

și el o roagă pe Teresa să-i fie

mireasă și soție,

să facă nuntă pe vapor.

În primăvara de pe mare don Joaquin, —

cel ce strunea caii sălbatici —

și-a făcut soție pe Teresa, fata sublimă de
la țară

și nuntași i-au fost pribegii lui, plecați incert

să afle aurul din depărtări, atît de monstruos
și de murdar,

și valorile care se tînguie din veșnic
ne-nceput

sînt martori, cc se pierd într-o eternă jale.

O ! Iată orbirea stranie a omului

la ospățul plăcerilor din Cetatea bucuriei
printre secunde trecătoare.

Iubirea a aprins în patima corabiei un rug

și fără știrea ei a început o luptă,

o luptă, pe viață și pe moarte.

(Pe punte se aprind luminile. Cerul e întunecat. E noapte. Jocul de umbre a dispărut.

Echipajul începe să se pună în mișcare și aplaudă Cueca care tocmai s-a terminat. Ghirlande, confeti, flori, pahare, sticle, se acordează chitarele.)

VOCI : Încă un dans !

O VOCE : Toată lumea la culcare !

ALTE VOCI : Mirii au și dispărut !

ALTE VOCI : Hai, să ne uităm prin gaura
cheii !

VOCI : Să dansăm Cueca !

ALTE VOCI : Așa e. Prieteni, altceva tot nu
avem !

O VOCE : Veniți !

(În timpul petrecerii, bărbații intonează un cîntec. Scena se transformă într-un chef monstru. Atmosfera e mai mult decît festivă, avînd ceva dintr-o bravare oarbă a morții. Femeile sînt cuprinse de frică. Ele se acoperă cu șalurile lor negre și se retrag în fundul scenei.)

CORUL BĂRBAȚILOR :

Seniori, eu către California mă-ndrept,

acolo, acolo, da ! acolo plec

și dacă destinul meu se va schimba

știți unde mă puteți afla.

Și de va fi să mor

să știți că sînt din Țara Chile.

Am o inimă de aramă

ca toți chilenii temerari,

sînt steag în apărarea celor săraci

țin cuțitul dreptății în dinți ;

cine-mi stă în cale acela scump plătește.

Unde se dă la rîndea, ead așchii,

unde este foc se naște fum

și n-am să scot castanele din foc pentru
nimeni.

Aurul Californiei îl purtăm în suflet

cu virful cuțitului meu

il voi scoate din pămînt

cine vrea să se întoarcă

iată, acolo este marea...

El, singur omul, numai el poate hotări.

Cui nu-i place să se bată
să nu se facă soldat !

Îndărăt să treacă marea
să ia drumul peștilor înapoi.
Seniori, în California !... etc.

(Un fulger puternic întrerupe cheful bărbaților. Cu toții înlemnesc. Femeile, în timpul corului bărbaților, cu o mișcare de încercuire, înaintează încet, cu spatele spre public, apoi se întorc brusc la ivirea fulgerului și întonează corul femeilor, unisono, în grup sau solo. Ritmul cîntecului intonat este susținut de bătaia de tobă.)

CORUL FEMEILOR :

Iată, fascinant cîntă și plînge clipa pe
corabie,
văd valurile în drumul lor amar și etern.
Patria mea se pierde în depărtări
însingurat mi-e sufletul
nu mai văd, nu mai văd țărmlul chilian.
Plecăm spre aur, ne spun bărbații
și noi îi urmăim pe pămînt și pe ape, pe
arșiță și ger,
de dragul lor, pentru ei ne părăsim mamele
îndurerate
și tații ce zac în mormîntul lor greu.
De dragul lor ne părăsim coliba de sărăcie
de pe malul lui Bio-Bio.

Ah ! Sumbrele presimțiri ne spun :
nu va mai fi cale de întoarcere
nu vom mai zări vreodată colinele de la
Angol
nici talazurile prelungi ale lanurilor de griu,
nici aurul cîmpurilor, nici luna din Chile
care bate în ferești și se pierde din fața
ochilor noștri
și aurul de jînd ne va fi dușman,
un dușman neînduplecat cutreierînd țară de
țară

ducînd în trup nenorociri
și dîndu-ne, cumplit, războaie
ne-aruncă-n lupte și în moarte.

(Femeile se retrag, iar bărbații reiau acțiunile furtunoase. Se repetă din nou strofa :
„Seniori în California“ etc. La terminarea strofei, mari aplauze, risete întrerupte de Vocea Poetului.)

VOCEA POETULUI : Voi copii, tăceți, luna,
steaua și destinul vasului nostru
poruncesc o tăcere de miere, unei luni de
miere.

(Chefluii se retrag în virful picioarelor și-și pun degetul pe buze, cerînd tăcere. Scena se întinecă încet, cerul se luminează mai intensiv, o noapte cu stele strălucitoare. O rază de lumină îi descoperă pe Treidegete și Reyes, discutînd, sprijiniți pe parapetul vasului, privind spre orizont. Lî se văd doar fețele.)

REYES : La vama m-am cam plictisit, aici mi se face rău. E un pic prea multă mare pentru mine. Și această nuntă a lui Murieta cu Teresa... Cum îți explici, Senior Treidegete ? Nu ți se pare și dumentale puțin pripită ?

TREIDEGETE : Pari să faci parte dintre cei molconi, prietene Reyes, iar Murieta e din cei iuți, iată explicația. Fata i-a plăcut, sînt în cabină, căsătoriți în cea mai perfectă regulă, sînt foarte asemenea unei perechi de turturele. În orice caz nu-și pierde vremea degeaba, ca noi.

REYES : Vai, atîta apă, oriunde te uiți, pînă și sub vas ! Și nicăieri nu se vede țărmlul. De fapt, fără vamă nu se poate trăi, nu-i așa ? Eu mă întorc, pe loc, la Valparaiso.

TREIDEGETE : Senior Reyes, ai o mină ca o adevărită, așa lui s-a părut de la început. De ce cuvinte așa mari ? Dacă sări în apă, nu ajungi departe. Doar pînă la spînzurarea vreunui rechin și de acolo nu prea departe. Pe uscat mai contează omul ceva, în apă, însă, nimic. Nu ți-ar prii deloc acolo jos, Don Reyes, crede-mă ! Și în apă nu găsești nici aur.

REYES : De unde ești de fel, Treidegete ?
TREIDEGETE : Din Nord. Din Copiapó, ca să știi exact. Sînt miner. Acolo sus, în patria mea natală, printre două coline mi-am lăsat două degete, de care puțin îmi pasă. Chiar eu unul, care mi-a rămas în acest scop, pot apăsa pe trăgaci.

REYES : Care trăgaci ? De ce vrei să mă sperii, prietene ?

TREIDEGETE : Cum să vreau să te sperii, doar tu ești de-a binelea speriat !

REYES : Crezi că vor fi încăierări ?

TREIDEGETE : Unde-i aur, sînt și bătați, domnule. Așa e salata și-o vom mîncea, de ne place ori ba.

REYES : Povestește-mi despre Murieta. Îi cunoști bine ?

TREIDEGETE : L-am cunoscut încă de pe cînd era copil. Dar să nu ne amăgim. Este un mic despot, drept ca un portdrapel. Trebuie să fii foarte atent cu el. Nu admite nici un abuz. Este născut pentru intoleranță. Iar eu sînt ca un unchiș, ca un ghid pe drumul lui. Unde se duce el, acolo îl urmez. Împărțim soarta săracilor, pîinea și bătaile săracilor. Dar nu mă plîng. În mină înveți să rabzi cite ceva. Și cînd iese la iveală metalul, ți se pare că ai descoperit o stea.

REYES : Nu exagera, senior, aici jos nu există stele.

TREIDEGETE : Ia privește sus pe cer : licăriri de adio. Sînt stelele noastre din Chile, cele mai frumoase stele. Par adevărate flori de iasomie. Sus, în Nord, în pampas, pe coline, nopțile sînt mai întunecoase, stelele mai mari. Uneori mi-era frică noaptea. Mi se părea, cînd îmi ridicam capul de pe pernă, că m-aș putea lovi de ele, și că ele s-ar fi putut spulbera de sărăcia noastră. Oare cite stele sînt ?

REYES : Aci jos, în orice caz, nu există nici una.

TREIDEGETE : Ba da, și aici există stele, prietene, trebuie doar să știi să le descoperi. Cine nu știe, va învăța. Poate că se vor găsi câteva și pentru noi. Uită-te, asta parcă face cu ochiul la dumneata, iar cealaltă, cea roșcovană de acolo, este a mea.

REYES : Dar Murieta ?

TREIDEGETE : El și-o ține pe a lui la căldura patului în cabina sa.

(Scena se întuneacă încet, stelele încep să crească pînă se transformă în flori luminoase. Un singur bublou e luminat. Dinăuntru se aude vocea lui Murieta și a Teresei. Se aude vuietul mării.)

DIALOG DE DRAGOSTE

VOCEA LUI MURIETA :

Ceea ce mi-ai dăruit am stăpînit mai demult și-ți pun în schimb la picioare viața mea de om liber, n-am putere și n-am nici ce mîncă n-am decît cuțitul și trupul meu. Am crescut fără nici un ideal numai singur mie mi-am fost stăpîn dar, acum aflu că sînt al tău, al tău de cînd visez acest vis, cu care, înaintea, n-am fost decît un munte de orgoliu.

VOCEA TERESEI :

Eu țărâna din înaltul Coihueco am sosit am alergat pe corabie să te văd vreau să-mi pun viața la picioarele tale și de-am să mor să-mi birui moartea pentru tine.

VOCEA LUI MURIETA :

Cum dă în floare micșuneaua din Carampangue așa mă cheamă brațele tale de vis și gura ta sfioasă, simt chemarea alunilor și a fagilor de cer. Părul aduce mireasma din munții cei înalți culcă-te dulce lingă mine. Tu, apă de argint a unui izvor de răcoare, umple-mi pieptul de mișme și de dor păgîn de mirosul adînc al lemnului încins de soare și de rouă.

VOCEA TERESEI :

Adevăr să fie oare, iubirea arde și desparte?
Adevăr să fie oare că iubirea se poate stinge prin sărut ?

VOCEA LUI MURIETA :

Zadarnic e să-i pui iubirii întrebări, zadarnic e să-ntrebi cîreșul de cîreș, noi cunoaștem grinele din Rancagua, în Melipilla trăiam ca un smochin ; apele riurilor mi-au arătat tot ce știu și viutul mi-a șoptit cele mai simple lucruri și de aceea, în alte științe, nu știu altceva. De cînd te-am văzut, te-am iubit, tu ești viața mea,

tu ai fost și știi că ești sigura mea
nerăbdare

înaintea n-am vrut să iau nimic.

Acum însă vreau aur, aur pentru un mare zid

pavază de dor gingașei tale frumuseți
și inima mea va fi o cetate de aur puternică, eternă.

VOCEA TERESEI :

Dăruie-mi cetatea demnității tale, dăruie-mi numai mie aurul fluviului tău vreau numai zidul tandreței tale iubirea mea e un castel de vis sufletul meu își ia putere din tine iubirea ta îl apără înflăcărată.

VOCEA LUI MURIETA :

Ce plin de fericire-aud cum curge glasul tău de-argint sunînd frumos ca un izvor de nouă vrajă. O, și numai tu și-această noapte neagră sînt aici... Sărută-mă, iubito ! Fericirea mi-e tovarăș, pe tine sărutîndu-te, patria mi-o sărut.

VOCEA TERESEI :

Da ! Într-o zi vom reveni aici în patria noastră plină de dureri.

VOCEA LUI MURIETA :

Aurul ne va ajuta să ne întoarcem !

(Liniște. De pe vas nu se vede decît lumina din hubloul lui Murieta. Se întonează un cîntec, de către un cor invizibil. Este cîntecul bărbaților din scena precedentă. Se cîntă numai strofa) :

Seniori, eu către California mă-ndrept, și dacă destinul meu se va schimba știți unde mă puteți afla.

De va fi să mor

să știți că sînt din Țara Chile.

Seniori, eu către California mă-ndrept, acolo, acolo, da ! acolo plec.

(Liniște. Se stinge și ultima lumină pe corabie.)

TABLOUL III

„EL FANDANGO“

Cîntărețul e în prim-plan, luminat. Apare proiectată panorama orașului San Francisco, din jurul anului 1850, după o gravură a timpului. La fiecare strofă nouă se schimbă proiecția, înfățișînd tabloul corespunzător. La urmă se arată interiorul unei taverne asemănătoare localului „El Fandango” — care apare într-o scenă următoare.

CÎNTECUL BĂRBAȚILOR :

Înainte de tot
chilienii găsiră aurul.
În anii aceia
altfel, altfel, era la San Francisco :
Pe nisip ploua
pe străzile pustii ploua,
picăturile — șerpi lunecau
peste casele pustii
peste țiglele crăpate
era pustiu, pustiu aici.
Nimeni și nimic nu era pe aici
pîn-ce Dumnezeu nu se arătase
pîn-ce aurul nu strălucise.
Dar, iată! Iată poliția, —
cu el, el Diavolul, sosise.
Portul de singurătate a intrat în focul
din dogoarea comorii.
În portul de singurătate
s-a ivit dansul aurului.
Dar, primul care se aruncă, —
se-aruncă în marele dans
din noul paradis
era din Valparaiso
și-acel care aici dansa în sandale
era primul între primii.
Un zdrențăros din Quillota.
Și atunci un altul veni, un negru
din Quilpué ;
din Vallena era de fel,
cel care la sosire făcu nunta,
iar săracul ce de moarte avu parte
era din Nord, din Copiapó :
Se duse în apa de sare
în apa din San Francisco
el singur alegîndu-și moartea
căci iubea prea tare un pahar la vorbă-n
plus.
Dar, destul! Să nu mai vorbim de morți
fiindcă, nicicînd, nu e prea bine.
Dar, să nu uităm, —
din această cîntare de abis
că primul — și fără de cîștig —

ce se ivi pe-aste meleaguri
fu un om din Chile,
din Chile, și-atît.

(Scena : Taverna „El Fandango”, ca pe proiecție. Chilieni, mexicani, peruani și alții. În spate un grup de „Rangers” (poliție călare) cu pălării de Texas. Se aude melodia „Oh, Susannah, don't you cry for me”, întreruptă de un dialog, care începe din rîndurile chilienilor și-i cuprinde apoi și pe ceilalți clienți ai localului. Între aceștia se găsesc și Reyes și Treidegete. Gălăgie și mișcare.)

PRIMUL : Începem în zorii zilei. Apoi fără oprire, toată ziua. Nu adunăm decît puțin ; în aceste locuri găsești mai mult rahat decît aur.

UN ALTUL : Și mai multă sudoare decît aur.

UN ALTUL : Eu am scos două uncii din nisip.

UN ALTUL : Eu, cinci nu mă pot plînge.

CU TOȚII : Așudă, tot așa mai departe, prietene. Căci aurul înseamnă să asuzi.

UNUL : Dar tu prietene ?

UN ALTUL : Mai bine nu mă întreba.

UNUL : Te simți stors ? De ce ?

ALTUL : De atîta stors.

UNUL : Ce vrei să spui ?

ALTUL : Că am o spălătorie.

UN ALTUL : Eu am o brutărie.

UN ALTUL : Și eu o prăvălioară.

UN ARGENTINIAN : Ai dracului, voi chilienii ! Dar pricepuți mai sinteți în afaceri. Eu sînt maestru de dans. (Face cîțiva pași de dans.) „Fetiță fii fără frică, de dansat dacă vrei, un doi trei, un doi trei !”

CU TOȚII : Prea puțin aur și prea mult dans.

UNUL : Și ce fac mexicanii ?

UN MEXICAN : Să vă spun cu toată sinceritatea. Abia de scormonim cît ne trebuie

pentru o biată turtă de mălai. Foarte rar,
un hob de aur.

CU TOȚII :

Trudim pin' la moarte

Cu totul de prisos

De găsim un hoh de aur

E tot fără folos.

UN CHILIAN : Hei ! E ca la o înmormintare
aici ! Fiecare grăunte trebuie sărbătorit !

UN ALTUL : Chelner !

RANGER (poliția, din fundul scenei) : Să
spuneți „boy“ !

UN CHILIAN : Boychelner ! Un Chicha.

TOȚI : Chicha pentru toți, boychelner.

(Chelnerii nu se mișcă din loc. Poliștii scot
pistoalele și înaintază spre rampă. Unul ră-
mîne în mijloc, ceilalți opresc clienții loca-
lului.)

POLIȚISTUL DIN MIJLOCUL SCENEI (res-
pectiv al localului) : You are new in Cali-
fornia. Here is no chic-chac. In California
you must have whisky ! (Sinteți venetici în
California. Aici nu merge cu chic-chac ! În
California trebuie să bei whisky.)

UNUL : Dar noi vrem chicha !

TOȚI POLIȚIȘTI : No chic-chac here ! Whis-
ky ! Whisky ! Whisky ! (Pun țeava pistoa-
lelor la timplele unor clienți.)

UN CHILIAN : Boychelner ! Un whisky !

UN ALTUL : Trebuie comandat cu „watter“
cu apă.

TOȚI CHILIENII : Un whisky cu „watter-clo-
set“ !

(Poliștii se retrag. Buna dispoziție a dis-
parut.)

REYES (după o scurtă tăcere, către Trei-
degete) : Se pare că aici trebuie să fim cu
băgare de seamă, prietene !

TREIDEGETE : Necon condiționat, dragul meu.
Noi venim din Chile, pentru a mai răsufla
puțin... dar ai dreptate : aici trebuie să fii
cu ochii în patru.

REYES : Cît este ceasul acum la Valpa-
raiso ?

(Cu toții rămîn nemișcați, privind în gol.
Pe scenă apare neanunțată cîntăreța mula-
tră, care-și prezintă numărul ca o evocare,
trezind amintiri ce preocupă gîndurile chi-
lienilor. Șansonetista e în lumina reflectoa-
relor, apoi trece printre clienții din local.)

CÎNTĂREȚA (melodia Barcarolei) :

Seniores, m-ați rugat să vă cînt și să vă
povestesc

Cine mi-a fost iubitul

De-a fost matroz ori de-a fost soldat

Să știți că sînt născută pe malul

Unui fluviu foarte albastru

Unde cerul însuși e un fluviu.

Pietricelele malului și stelele sălbatice

reunind

Un fluviu, pe nume Bio-Bio, e atît de
departe

Încît nici nu mai știu de există sau nu !

În suflatu-mi răsună apa învolburată și sînt
mîhnită

Noaptea pare-aud valurile sărînd prundișul
albastru
Și la trezire nu zăresc decît zidurile ce mă
înconjoară.
Inima mi-e frîntă, gura-mi amuțește de
durerea ce-o resimt
Și atunci iau chitara din cui, cu sunetele-i
triste
Și de mă-ntrebați de-a fost iubitul meu
matroz ori de-a fost soldat
Vă răspund că a fost un fluviu ce se varsă
în depărtări infinite.

(Cîntăreța dispăre ca prin farmec. Scena
e mai luminoasă. Aplauze triste. Se-aude
tropăitul unui cal care se apropie, apoi se
oprește. Intră un călăreț îmbrăcat în negru
și povestește agitat, cu răsuflarea tăiată) :

CĂLĂREȚUL : Ați aflat ?

TREIDEGETE : Ce s-a întîmplat ?

CĂLĂREȚUL : Au ucis șaptesprezece oameni.

REYES : Asta nu ne privește.

CĂLĂREȚUL : Dar au fost chilieni !

CHILIENII : Chupallă ! La naiba !

CĂLĂREȚUL : Și trei mexicani !

MEXICANII : Caracho ! Fir-ar să fie !

CHILIENII : Unde s-a întîmplat, prietene ?

CĂLĂREȚUL : La Sacramento. I-au scos din
ăsternut, silindu-i să-și sape groapa. Apoi
i-au împușcat.

CHILIENII : Și pentru ce ?

MEXICANII : Fiindcă n-avem pielea albă,
dragul meu. Ei cred că sînt aleșii lui Dum-
nezeu și se cred nepoții lui, cu pielea lor
ca a unui mango gras. (Pauză.)

TREIDEGETE : Nu de mult au mai ucis
zece dintre noi ! Fiindcă, cică, ar fi fost vi-
novați de moartea lui Conley, faimosul uci-
gaș de chilieni.

UN ALTUL : Așa este. Și morții nici n-au
fost măcar îngropați ca lumea. Încă și acum
li se vîd picioarele ieșind din pămînt.

UN ALTUL : Ovalle ! Vă aduceți aminte de
Ovalle ? El a fost unicul care a scăpat.

REYES : La dracu', Treidegete, povestea
începe să nu-mi placă de fel. Nu observi
că sîntem tratați ca negrii ? Mai bine mă
întorc la vama mea.

TREIDEGETE : Nu se mai poate, Don Reyes.
Acum nu mai avem altceva de făcut decît
să ne pămzim !

(Toată lumea e abătută. Ca ilustrare a gîn-
durilor lor, apare după o schimbare de lu-
mină, o nouă cîntăreță de culoare.)

CÎNTĂREȚA NEGRESĂ (cîntă un negro-
spiritual) :

Down goes the river

Down to the South

I've lost my ring

I've lost my soul

Go sailor, go, but don't inquire

Where I have, hidden my own heart !

My heart is there, there, there

In no man's land.

Down go the winds

Down go the clouds
I've lost my ring
I've lost my soul
Down goes the river
Down to the South
I'll never see again my ring, my ring,
I've-for ever lost my soul my soul.

(În jos curge riul
În jos spre sud
Mi-am pierdut inelul
Mi-am pierdut sufletul
Pleacă marinare, dar nu întreba
Unde mi-am ascuns inima
Inima mea e acolo, acolo
În țara nimănui
Spre sud bat vînturile
Spre sud gonesc norii
Mi-am pierdut inelul
Și sufletul l-am pierdut
În jos curge riul
În jos spre sud
Niciicînd nu mi-am găsit, niciicînd inelul
Pe veci mi-am pierdut sufletul, pe veci.)

(La ultimele cuvinte ale cîntăreței de culoare, doi bărbați cu glugi trase pe față, includ cu forța draperiile localului).

CEI DOI MASCAȚI : Silence ! No niggers here ! Afară cu negrii !

(Abia se închid draperiile, se strecoară printre ele Escrocul. Hainele lui îl fac să se asemene cu Unele Sam.)

ESCROCUL (anunță, însoțit de bătăi de tobă) : Onorat public subdezvoltat ! Acest lupanar venerabil, „El Fandango“, cel încă insuficient prețuit, are cinstea să vă prezinte sufletul Californiei, „Puricele de aur“.

(Escrocul se retrage, draperiile se deschid și apare „Puricele de aur“ îmbrăcat într-o capă de catifea neagră. Nu se vede din el decît fața, părul și mîinile din flitere de aur. Bețivii vor să se arunce asupra lui, pentru a-și aduce omagiile. În același timp, încercări lacome de a pune mîna pe cîntăreață.)

CORUL BEȚIVILOR :

Cauți bobîșor de aur
pentru mama.
Pisicuțo dragă,
nu mai căuta.
Vine pisicuța
pe nisip
Pisicuțo dragă
nu mai căuta.
Americanul îți ia
bobîșorul de aur
Pisicuțo dragă,
nu mai căuta.
Iată-ți prietenul aici
ia-mă pe mine
pregătește-mi supa
și rămîi goală.

Nu mai căuta.
Pisicuțo dragă,
nu mai căuta bobîșoare
pentru mama.

(În timpul acestei recitări, o cîntăreață albă, ca într-un număr de strip-tease, își dezbracă mantia și rochia și — în aparență — pare a fi goală, acoperită de o plasă aurie.)

CÎNTĂREAȚA BLONDĂ :

Lovely boy
Don't talk
To me !
I want to see
Your daddy first !
Please call your uncle Benjamin
And your grandfather Seraphim !
Lovely boy,
Don't talk
To me !
I am so far
You don't believe
I am so cold
A star fish !
Don't talk to me !
I think because
Your daddy is horn for me !
Or your uncle Benjamin,
Or your grandfather Seraphim !

(Băiețuș draguț
Nu-mi vorbi !
Vreau să-ți cunosc
Tăticu mai întîi
Te rog cheamă-l pe unchiul Benjamin
Cheamă-l și pe bunicul Seraphim !
Băiețuș draguț,
Nu-mi vorbi
Sînt atît de departe
De nici nu poți ști !
Sînt atît de rece
O stea de pește
Nu-mi vorbi !
Poate fiindcă tăticul tău
e cel ce mi-e hărăzit
Ori poate unchiul Benjamin
Ori bunicul Serafim !

(După terminarea cîntecului se aud salve de aplauze, amestecate cu fluierături asurzitoare. Apare Escrocul și încearcă să liniștească spiritele pentru a fi ascultat. Ropot de tobă.)

ESCROCUL : Și acum, onorat public...

(Gălăgia continuă. Se distinge totuși dialogul lui Reyes cu Treidegete.)

REYES : Cine e tipul ?

TREIDEGETE : Să-i trag un glonte în burtă ?

REYES : Fără prostii, te rog, prietene. Mai bine o pasăre care zboară decît o sută în colivii.

TREIDEGETE : Această pasăre ne va jumuli și apoi se va împodobi cu penele noastre.

(Escrocul scoate un revolver și trage un glonte în aer, ceea ce liniștește spiritele. Alte șase revolvere se descarcă. Se deschide o cortină mică și apar crainicii Escrocului, care se atașează amenințător diverselor grupuri de clienți ai localului).

CRAINICH :

Și acum marele număr de atracție din
California.

ESCROCUL :

Din San Blas tocmai am sosit

Ca jucător de mare clasă !

CRAINICH :

Ca jucător de mare clasă !

ESCROCUL :

Din Santa Ines, adus de fulgi de zăpadă

Ca simbol al cinstei fără cusur.

CRAINICH :

Ca simbol al cinstei fără cusur.

ESCROCUL :

Sosit din Santa Mama

Nu mai vin decît invitat.

CRAINICH :

Nu mai vine decît invitat.

ESCROCUL :

Și cînd am fost în San Melchor

M-a primit chiar guvernatorul!

CRAINICH :

L-a primit chiar guvernatorul!

ESCROCUL :

Și cînd din Santa Lucia am venit

Poliția s-a cam pripit.

CRAINICH :

Poliția s-a cam pripit.

ESCROCUL :

M-au dus la San Roman

Și mi-au pus un furt în circă !

CRAINICH :

Și i-au pus în circă un furt !

ESCROCUL :

Întreb acum onor bărbați (Își întinde pălăria în toate părțile.) Are cineva giuvaere, are cineva bani?

CRAINICH :

Are cineva giuvaere, are cineva bani?

ESCROCUL :

Nu pierdeți ocazia.

Folositi-i destoinicia.

Veți putea vedea acum

Că acest sombrero

Al unui Caballero

— adică al meu —

e cu totul gol.

CRAINICH :

E cu totul gol.

ESCROCUL (își arată pălăria) :

Nu e în el nimic

Nici un bibelou

Nici o podoabă

Nici nimic de joacă

Totul e cum trebuie să fie

Și acum iată...

(Scoate din pălărie un iepuraș.)

Poftim, priviți, un iepuraș!

PUBLICUL :

Ia uite un iepuraș !

ESCROCUL :

Și acum

Să facem

Chiar pe loc

Una tortilla

Original

O omletă

Minerală.

Dați aici cîteva ceasuri din cele mai bune

Ceasurile fripte au un gust excelent !

CRAINICH :

Ceasurile fripte au un gust excelent !

ESCROCUL :

Puțin ulei în pălărie

(Toarnă dintr-o sticlă ulei în pălărie.)

Asta înseamnă artă culinară.

Nici o teamă, domnii mei. Luăm un ou

Și încă unul de struț !

(Sparge un ou de struț și-l varsă în pălărie.)

CRAINICH :

E chiar un ou de struț !

ESCROCUL :

Cu încă cîteva ceasuri poate...

Totul va merge vesel, ca pe roate.

(Își suflecă minecile.)

Ei, ce mai așteptați cu acele ceasuri?

Hai, băgați-le în pălăria lui Lucifer.

(Clienții scot din buzunare ceasuri enorme pe lanțuri grele de aur, șovăie însă să le dea Escrocului. Crainicii intervin, îmboldindu-i cu levituri de ciomag în cap, așa încît la căderea victimelor cad și ceasurile în pălărie.)

Precum se vede

Le dați din toată inima

(Cu cinism către public.)

Vedeți ?

CRAINICH :

Da, din toată inima.

ESCROCUL :

Și acum domnii mei, atențiune!

Gura închisă, ochii larg deschiși!

În pălăria mea

Cu această baghetă

Fabricăm pe loc...

.

(Zdrobește conținutul pălăriei și se aude zgomotul sticlei care troznește spărgîndu-se).

Nu, nu faceți

Fete atît de gâlbejite!

Parcă nu prea vă impresionează

Cum din ceasuri

Se pregătesc turte, aici.

Dar ceea ce eu adevărat s-a săvîrșit

O să vă pară și mai straniu

(Escrocul și Crainicii părăsesc în fugă scena. Oaspeții localului „El Fandango” rămân complet dezorientați și încep să strige.)

OASPEȚII :

Hoțul !

Prindeți-l!

Unde este?

Aici, aici.

A fugit!

Rupeți-i oasele !

Rupeți-i oasele !

Rupeți sufletul din el!

Ticălosul!

Gițele!

Fecior de cîine!

Ceasul meu!

Ceasul meu!

Ceasul meu!

Ceasul meu!

(Cu toții dau năvală pe scenă. Cînd sînt pe cale să se cațere, apare de după cortină un grup de bărbați mascați și-i opresc cu armele. Îi îmbrîncesc și-i lovesc cu brutalitate pe oaspeți și demolează pînă la urmă întregul local.)

MASCAȚII : Sbut up! Gura! Damn you!

Blestemaților ! Go to hell !

STRIGĂTE : Ceasul meu! Ceasul meu!

UN MASCAT : There is no „ceas"! Here you have it! (Îl lovește în cap, pe un mexican, cu o bită.)

(O femeie stărnă o chitară în capul unui mascat. Aceștia distrug tot mobilierul. Nu rămîn decît mese sfărîmate, scaune răsturnate. Tot timpul se aude zornăit de sticle sparte. Pe jos, corpuri nemișcate. Mascații se apucă de băut.)

PRIMUL MASCAT : Every thing all right? Totul în regulă?

AL DOILEA MASCAT : I think so. Cred că da.

AL TREILEA MASCAT : Let us see ! Să vedem ceasurile, băieți!

AL PATRULEA MASCAT (scoate gluga. Fața surizătoare este a Escrocului. Scoate din buzunar ceasurile enorme și le împarte în tîbnă celorlalți bandiți) : One... two... three... four... five... six... seven... (Și așa mai departe).

(Grupul de mascați se retrage. De pe podea se ridică un cap, apoi altul.)

REYES : Ai văzut?

TREIDEGETE : Cel puțin pe jumătate. Pare-se că m-au ușurat de-un ochi.

REYES : Nu ți-am spus de la început, prietene?

TREIDEGETE : La amîndoi tot ne rămîn trei ochi și ne-ajunge.

REYES : Ne-ajunge ? Dar trebuie să fim cu ochii în patru!

(Pînă la sfîrșitul piesei Treidegete va apărea cu un ochi bandajat în negru.)

TABLOUL IV

BANDA DE COPOI ȘI MOARTEA TERESEI

VOCEA POETULUI :

Scormonind în țărină străină din zori întunecate,

vede noaptea cîmpiei fără margini
peste focul din tabără căzînd.

Adulmecă Murieta filoanele de taină
și numai un galop e drumul lui

mingiile ascuns piatra despicată

o sărută greu, ori o sfărimă
căci destinul lui ceresc sună:

cucerirea metalului și-a nemuririi

și-n timp ce caută comoara îl prinde frica morții,

sub pătură de lut se odihnește el,
cu nisip în ochi și inimă de singe
vede-n așteptare gloria aurlui.

Nu! Nu este un hoinar mai sălbatic decît el
fugind pe marginile zării.

Nimic nu-i stă în cale, nici setea lui de foc
nici șerpui desenați în pîndă

Sfîșietoarea febră o bău din sticlă
și din noaptea de zăpezi.

Nu-l pot opri din drum

nici dolul și nici rănile adînci,
nimeni nu-l învinse,

iar cînd de șapte ori căzu

șapte vieți avu.

zi și noapte călări pe calul său
bărbatul din Țara Chile.

Stai! o umbră vru a-l pironi,

dar omu-avea acasă o soție
și n-a pierdut nimic din drumu-i

prin California din aur

pentru ca văpaia din sufletul lui trist

să sfarme rocile și lutul,

sufletul ce caută, aici, în aur, fericirea,

e fericirea lui Murieta

și-o vrea în patria lui stăpînă.

Dar luptele de moarte-l așteptară

și se văzu prins de aur și război.

CORUL :

Dar aurl aflat mocnea de ură,

ura suia munții,

ura se așeza pe orizont

cu petele-i de singe și de vicii.

Baterea de vînt își schimba veșmintul cel ușor

și vocea blindă.

Și yankeii în haine lungi de crimă și de piele

îi vinau pe străini.

(Raza unui reflector luminează în mijlocul scenei un grup de bărbați, mascați cu glugi, care execută un fel de ritual; o ceremonie lugubră și în același timp grotescă.)

UNUL : Cine este tatăl ?

ALTUL : Aurl.

UNUL : Cine este fiul ?

ALTUL : Aurl.

UN ALTUL : Și cine sîntem noi ?

ALTUL : Stăpînii aurlului!

CU TOȚII : Amin.

UNUL : Este Dumnezeu cu pieile roșii ?

UN ALTUL : Dumnezeu le-a luat aceste pămînturi.

UNUL : Și ce a făcut cu ele ?

UN ALTUL : Ni le-a destinat nouă.

UNUL : Căci profetul nostru Sullivan a spus : „Soarta noastră de neocolit este aceea de a ne răspîndi, pînă devenim stăpînii întregului continent, căci providența pe noi ne-a investit cu răspunderea pentru marel experiment al libertății“.

(În timp ce se rostește textul în ghilimele, se proiectează facsimilul în engleză.)

UNUL : Ce sînt mexicanii ?

UN ALTUL : Metiși și indieni.

UNUL : Și ce sînt chilenii ?

UN ALTUL : Indieni și metiși.

UNUL : Care e datoria noastră ?

UN ALTUL : Să-i izgonim la dracu'!

UN ALTUL : To hell! To hell!

UN ALTUL : Ardeți-i de vii!

UN ALTUL : Spinzurați-i!

(O cruce arde. Mascarii se aruncă la pămînt, în chip de adorație, și se grupează în maniera ritualului. Glugile sînt măști cu chip de șacali și ogari.)

UNUL : Nimeni în afara rasei albe!

CU TOȚII : Noi sîntem marea ierarhie. Cîinii blonzi din California ! Numai rasa albă!

(Se retrag.)

CORUL :

Chilienii de piatră dormeau
Comori în pălărie aveau
doboriți de lupte și de aur.
Dormeau adinc și visau frumos
că sînt iar țărani, marinari, mineri
sublimi cățărați pe munți.
Dormeau, în gîndul lor ascunși, pionierii,
descoperiți,
cînd, de umbre lungi acoperiți se-appropiu
Mascații.
Prin noaptea de cărbune veneau măștile
din om,
prin noapte veneau pe furiș ca lupii
în armuri din căutări de aur.
În tabăra de-aici toporul de abis lovi, —
detunătura în singurătăți răsună
și-un ehilian muri ca-n vis.
Lătrau dulăii! Moartea înjgheba un nou
surghiun.

(Corul se retrage. În depărtare se aud împușcături și lătrat de cîine. Mai multe femei traversează scena, fugind. Unele poartă în brațe un copil. La urmă intră un grup de bărbați, urmăriți, care se strîng, ca pentru a comploata și înalță un steag chilian și unul mexican. În acest timp o voce de femeie cîntă.)

CINTECUL FEMEII :

Vin dulăii! Ce sălbatici vin
și ucid copii de culoare, de crin,
vin călăreții ucigași,
haita se-aruncă, —
și bunii chilieni mor,
mor din carabina de rău —
Călăreții ucid mexicani, chilieni,
ucid panamezi,
ucid, cînd oamenii dorm adine.
Vai! Ce ne facem? Ce ne facem?
Lupii din San Francisco
umblă după aur și sînge
zdrobesc femeile de vis
și casele se pierd în foc, din temelii.
Vai! De ce-am zburat, din pașnicul
Valparaiso?

Din blestem adinc să fie ceasul
și aurul pierdut în vînt?
Da! Pe chilieni vor să-i ucidă!
Vai! Doamne! Cum... să fie?

(Intră grupul de copii.)

UN COPOI : Ce-i cu zdrențele astea aici?
UN CHILIAN : Nu-s zdrențe. Sînt chilian și
e steagul meu.

UN MEXICAN : Iar acesta este al meu,
sînt mexican. E steagul mexican.

UN COPOI : Afară cu el! Sînt steaguri indigene!

UN CHILIAN : Și cine le-a interziș?

UN COPOI : Noi! Albii! Copoi! Ați auzit?
Scoateți steagurile!

(Copoi se pregătesc să le smulgă.)

CHILIENII (scot cuțitele) : Deci, așa? Așa?...
Ei bine!

(Tumult general. O împușcătură dă foc unui steag, care arde ca o torță. Copoi se retrag.)

CORUL :

Și asasinii o uciseră în drumul lor de crimă
pe frumoasa soție a compatriotului meu
Joaquin

de aceea o cîntă poetul.

Ivindu-se din umbră Joaquin Murieta nu
văzu că iubita lui

purta la sînu-i trandafirul de sînge.
În acea țară străină iubirea-i fuse sfărîmată.
Și cînd întîlni trupul femeii lui, luptătorul
se-opri cutremurat.

Sărută trupul doborît, îi închise ochii.
Ochii stele de rouă în petalele de trandafir.
Cutremurat jură să ucidă și să moară,
pedepsiud nedreptatea, ocrotindu-i pe cei
făr' de apărare

Și astfel se nascu un brigand, căruia
dragostea și onoarea i-au dus pașii
să înlîncasească durerea, să nu afle bucuria,
și mai mult încă să știe a muri în luptă,
să știe a răzbuna o rană,
să-și răstignească singele în pulberea aurului
pierdut

și să-și stingă aici viața.

(Fațada casei lui Murieta. Apar doi bărbați, unul cu glugă, celălalt cu o pălărie de Texas. Bat la ușa casei.)

VOCEA TERESEI : Cine e?

(Teresa vorbește dinlăuntru fără a deschide ușa. Bărbații nu răspund. Se fofilează în spatele casei căutînd posibilitatea de a pătrunde. Bat din nou la ușa.)

VOCEA TERESEI : Cine e? Ce s-a întîmplat?

UNUL CU GLUGĂ : Mister Murieta?

VOCEA TERESEI : Joaquin nu este aici.
A plecat la spălatul aurului. Nu este acasă.

OMUL CU GLUGĂ : Very well! Foarte bine!
(Forțează cu trupul ușa, deschizînd-o cu lovituri de picior. Pătrund înăuntru. Gălgie și bubuituri).

VOCEA TERESEI : Ajutor! Ajutor! Criminalii!

(Vocea se stinge. Gangsterul cu pălăria texană scoate capul pe ușă și fluieră. Apar în fugă alți șase sau șapte bărbați cu glugi și cițiva texani.)

UN TEXAN : Come on! Hai intrați!

(Cu toții pătrund în casă. Larma sălbatică, bubuiturile, scandalul încetează. Se-aude un țipăt prelung al Teresei. Trec cîteva secunde. Liniste. Două împușcături în interiorul casei. Banda care a invadat casa o părăsește în fugă; primul e un bărbat nemas-

cat, Escrocul, care-și pune gluga în grabă. Se aud ropote de cai care se îndepărtează. Din casă se vede o lumină roșie. Iese fum. Fug spre casă, bărbați și femei și Vinzătorul de păsări, cu o colivie cu porumbei în spate. Intră în casă și scot în grabă scaune și mese. Focul se întinde. Bruse, un urlat.)

O VOCE : Au omorit-o!
ALTĂ VOCE : E Teresa !
O ALTĂ VOCE : E moartă!

(Femeile îngenunchează în fața casei. Se aude o muzică tristă, care ține tot timpul scenei. Bărbații se grupează în jurul Vinzătorului de păsări. Unul iese tocmai din casă cu câteva farfurii în mână și le așează lângă colivie.)

VINZĂTORUL DE PĂSĂRI : Au și siluit-o.
(Un murmur de ură din grupul de oameni).

O VOCE : Bestii!

ALTĂ VOCE : Anunțați-l pe Joaquin!

O VOCE : Murieta trebuie chemat!

VINZĂTORUL DE PĂSĂRI : Zburați voi, porumbeii mei, căutați-l și nu vă întoarceți fără el!

(Porumbeii își iau zborul. Vinzătorul de păsări închide colivia și-și șterge lacrimile cu o batistă colorată. Înaintează încet, printre femeile îngenunchiate.)

VINZĂTORUL DE PĂSĂRI : Pină cind !?

VOCI DE FEMEII : Pină cind! Pină cind!

(Pe un ecran apare silueta lui Murieta, mărindu-se tot mai mult, părind că pătrunde în casa incendiată. Tăcere îndelungată. Se aude un strigăt tragic. E vocea lui Murieta. Femeile îngenunchiate se ridică în picioare repede și spun în cor)

CORUL :

Fierul, piatra, ploaia, furia și lancea
sint nume sfinte — ale răzbunării,
flacăra e o minie a exilului, a păcii tulburate
și omul cel pierdut în aur e orb de durere
și e plin de ură,
și caută-n noapte-o dulce speranță plină de
singe,

o pedeapsă imensă și grea ca durerea.
Timidul se trezește și țara în noapte-o
străbate

pe calul aprig al răzbunării.

Doamne! Ce caută Înconjuratul de întuneric
cind Măria-Sa Minia stă la pindă
în chiar miinile lui de coasă?

O! Răzbunarea este marele lui nume de-acum
și-această-nfiorare taie adinc în carne,
în craniul lui sfredel e, se învrtește
și-l înspăimintă cu un glas instigator
și partenerul său plin de moarte ucide
și-n depărtări saltă, în galop,
pe malul fluviului, al fluviului.

TABLOUL V

GLORIA LUI MURIETA

Se proiectează oameni spînzurați de pomi și spînzurători. Se aud ropote de cai.

CÎNTECUL BĂRBAȚILOR :

Flutură în vînt poncho-ul, —
sufletul ne e zdrobit —
și brigandul călărește
pe gringos minîndu-i la moarte.
Pe aceste drumuri
apar de pretutindeni bărbați neînfricați
cu Murieta se-nfrățesc
așa cum Joaquin cu-a lui soartă e-nfrățit.

RECITAT :

Hei,
Unul a căzut,
acuma-s doi,
ba nu, sint șapte —
s-a sfîrșit.
Călărește cu poncho-ul lui roșu
e pe-naripatu-i cal
și ce vede cu ochii

doboară cu pușca.

Și bărbatul acesta ce nume poartă?

Murieta se cheamă, Joaquin.

(Întră corul femeilor în grupuri mici, pină formează o masă mare. Vocile vor fi rostite de soliști: femei și un copil, și în proiecție se înfățișează acțiunea.)

CORUL :

Unde se află acel neînfricat călăreț care își răzbună satul, poporul și neamul?

Unde este răzvrătitul singuratic? Ce piclă îi ascunde veșmintul?

Unde-i sint calul, trăsnetul și ochii de scinte?

Mereu și mereu reușește să fugă, iar fruntea-i stă la pindă în adincile bezne,

Și-ntr-o zi nefastă, apare un cal în galop: în șea e Răzbumarea.

Călărește!

Călărește! îi spune nisipul care a supt singele nefericiților.

(Se aude vîntul suierînd.)

Și, pentru cel stigmatizat ce se ivește, acoperit de colb și de moarte,

o femeie din Țara Chile o mîncare de taină îi pregătește.

(O femeie străbate scena purtînd o oală de bucătărie.)

„Dă-i brigandului această floare, și sărută-i mîinile

și urcăză-i bun noroc!“

(O fată cu o floare străbate scena alergînd.)

„Dacă ți-e cu puțință dăruiește-i găinușă!“ șoptește bătrîna din Angol cu fața ofilită.

(O țărăncă cu un eoș străbate scena.)

„Dă-i flinta bărbatului meu ucis!“ zice alta. „Țeava-i încă este minjită de singele celui iubit“.

(O femeie cu o flintă străbate încet scena.)

Iar acest copil îi dăruiește jucăria, un căluț de lemn, și-i spune: „Du-te,

călărește

și răzbună-mi fratele pe care un gringo, un gringo l-a ucis mișelește“.

(Un copil sosește alergînd cu o jucărie.)

Și Murieta-și ridică brațul

ținînd căluțul cel gingaș în mînă

și se pierde-n brațele atît de primitive ale vîntului.

(Se aude un zgomot de galop, tot mai puternic și rapid.)

Pornește Murieta!

Ți-o poruncește singele vărsat de o făptură-singurată

numai așa ne vei reda onoarea pămîntului nostru.

Și soarele prieten se trezește risipind cețurile cîmpiei.

Și pămîntul se cutremură sub pașii cei

rătăcitori ai celor ce nu-și vor uita nicînd pe dragii lor căzuți

și pe frații lor răniți.

Și-n depărtări apare o himeră, o ciudată strălucire:

izbucnirea primăverii,

iar bucuria grea de amenințări pe care o răsfiră

este credința că victoria și răzbumarea, amîndouă una sint.

(Corul se retrage. Reyes și Treidegete, luminați de reflector, stau ghemuiți într-un colț tănuind în șoaptă, ca doi soldați într-o tranșee.)

REYES : Se pare că s-au întîmplat lucruri grave. Dumneata știi mai multe decît mine despre ele, căci mie-mi sint mai puțin cunoscut, îmi poți spune, oare, ce să facem acum, prietene?

TREIDEGETE : Mergem cu Murieta. Pină la moarte!

REYES : Înțelegi prin aceasta pină la moarte dumiata, dragă prietene. Nu cumva vrei să dispui de a mea? Ți-a dăruit-o mama cumva?

TREIDEGETE : Sus, în Copiapo, am învățat că atunci cînd mina explodează, tremură pămîntul, se întunecă cerul, piatra se face țândări. Dar să nu dai de loc atenție detunăturii și fumului. Aici e o piatră dură, ea trebuie sfărîmată, ea ori propriul nostru suflet. Ai văzut frații noștri răniți? Singele șiroind peste tot? Este și singele nostru. Noi sintem bătrîni, dar aceasta ne e soarta. Cred în răzbumare, căci cu ea poate începe victoria.

(Apare un indian.)

TREIDEGETE : Stai! Cine ești?

INDIANUL : Rosendo Juarez il caută pe generalul Murieta.

TREIDEGETE : Și cine este acest Rosendo Juarez?

INDIANUL : Rosendo Juarez sint eu.

TREIDEGETE : Ce vrei de la Murieta?

INDIANUL : Vreau să-l rog să ne apere.

TREIDEGETE : Ce este cu indienii?

INDIANUL : Ceea ce vă spun e din toată inima, rostit cu sufletul curat, căci Marele Spirit mă vede și mă aude. Acești gringos nu spun adevărul. Ne pradă aurul ori ni-l iau la jocuri de noroc. Noi putem să-i alungăm și vrem s-o facem, cu pietre, săgeți și arcuri. Ei spun cuvinte frumoase, dar cuvinte fără folos, cu care nu se pot răscurmăra nici înjosirile, nici morții. Nu ne pot scoate tatăl din mormînt. Cuvintele nu sint o răsplată pentru pămînturile noastre, caii și vitele pe care ni le fură. Cuvintele nu-mi redau feciorii și nici sănătatea poporului meu. Toți oamenii sint creațiile aceluiași Mare Spirit și dacă alții vor să trăiască în pace cu indienii, atunci fie așa. Căci toți oamenii sint frați și mamă le e tuturor pămîntul. Dar suferințele poporului meu îmi sfîșie inima. Trebuie să luptăm pentru a ne apăra. Acestea vi le-a spus Rosendo Juarez, care a terminat ce avea de spus.

TREIDEGETE : Prietene Rosendo Juarez: este o lungă cale de mers pînă acolo. Dar vino cu noi. (Către Reyes.) Vezi? Ce ai acum de spus?

REYES : Știi prietene Treidegete, începi să mă convingi.

TREIDEGETE : Așa trebuia să se întîmple. Am trecut împreună prin multe nenorociri. Acum să-l urmăim pe Murieta! Să ne încingem centurile! Joaquin! Joaquin!

(Se aude un fluierat.)

CEI TREI : Venim !

(Apar trei bărbați.)

PRIMUL BĂRBAT : Unde vă duceți ?

TREIDEGETE : Voi mai c de îndurat, îl urmăim pe Murieta.

AL DOILEA BĂRBAT : Vrem să mergem cu voi !

AL TREILEA BĂRBAT : Și eu.

TOȚI ÎN COR : Murieta ! Murieta ! Cu tine, Murieta !

(Pe scenă intră furtunos un grup de bărbați.)

COR :

Își string centurile și zboară pe cai bărbații în negrul nopții

Potcoavele joacă-n scintei. Don Joaquin sare în frunte

cu față de fier și riduri conduce oastea răzbnării

și cad capete. Șuierul gloanțelor, soarele pumnalelor

aduc sfîrșitul vechilor tristeți.

În veșminte negre și de argint Joaquin Murieta

îi stinge fără milă pe-acei ce-au dat foc satelor cu lavă ucigașă

și pe cei ce-au zdrobit în picioare steagurile sfinte

steagurile cavalerilor răătăcitori.

(În întuneric se aude zgomotul îndepărtat al unei diligențe, care se apropie și, curînd, zgomotul roților.)

VOCE DE BĂRBAT : Sosesc !

(Un fluierat. Apare un om mascat din ceata lui Murieta, scoate un revolver, fluieră prelung. Apar alții. Fluierăturile se înmulțesc în toate tonurile, de la cele mai stridente, răgușite, scurte, pînă la prelungi. Ceata ia o poziție strategică, ascunzîndu-se în dosul unei pietre enorme, de unde supraveghează drumul. Crește zgomotul copitelor de cai și al clopoțelilor. Se aude pocnetul de bici și, în obscuritate, apare diligența puțin luminată de felinare. Se văd doar geamurile ei luminate și două roți mari, roșii.)

VOCI : Ce este ? Oprește ! Ieșiți !

(Vizițiul înarmat face gestul de a trage cu pușca. Detunătură, cade vizițiul. Un om mascat îi ia pușca.)

TREIDEGETE (apropiindu-se de ușa diligenței) : Dați-vă jos ! Dar aurul ?

UN CALĂTOR : Care aur ?

(Coboară șapte pasageri, între care și femeii.)

UN ASALTANT : Încercătura ?

UN CALĂTOR : Nu există. Aurul a fost expediat la Sacramento. Aici n-avem nimic. Jur, generale !

ALT CALĂTOR : Domnule chilian ! Sintem nevinovați !

UN ASALTANT : Depărtați-vă !

ASALTANȚII : Să căutăm ! Să căutăm ! (Scotocesc diligența.) Predați tot ce aveți !

O CALATOARE : Am acest crucifix. A fost sfințit de episcop. (Scoate un mare crucifix de aur, cu pietre prețioase.)

UN ASALTANT : Un crucifix ! La grămadă !

(Îl aruncă împreună cu gențile și bijuteriile predate de călători.)

ASALTANȚII : Ia să vedem inelele ! Și ceasurile ! (Pasagerii predau inele și ceasuri.)

TREIDEGETE : Controlați bagajele. (Asaltanții deschid și scotocesc valizele, în dezordine.)

UN ASALTANT (dinăuntrul diligenței) : Ia te uită, ce aveau ascuns. (Un braț întinde pe fereastră o mică pungă cu aur. Cîneva o ia. Strigăte de bucurie.)

ALTE VOCI : Iată încă una ! Alta ! Și alta ! Luați-le ! Alta ! Și încă una !

(Un mare număr de pungi cu aur zboară peste capetele oamenilor, crescînd grămada pe jos.)

UN CALĂTOR (cu surpriză prefăcută) : Unde le-ați găsit ?

TREIDEGETE : Și dumneavoastră nu aveți nimic ?

UN ASALTANT : Nimic. Nu știați ?

(Pungile cu aur continuă să fie aruncate.)

ASALTANȚII : Vi s-a luat piuitul ! Nevino-vății de ei. Prefăcuților ! Este aurul nostru ! Și ni-l luau !

UN ASALTANT (din diligență) : Iată o surpriză !

ALȚII : S-o vedem. Cîntărește mult ? E aur ?

UN ASALTANT : Face mai mult ca aurul. Iată ! (Pe ușa diligenței îl scoate pe Escroc.)

VOCI : Este hoțul ! E șeful copoilor ! Este asasinul ! Este cel care mi-a furat pînă și ochiul meu de sticlă. Banditul ! Tu mi-ai omorît fratele ! Tu mi-ai ars casa ! Să plă-tească acum pentru toate !

(În întuneric, corpul Escrocului este ridicat foarte sus, cu brațele deschise. Parc o marionetă.)

UN ASALTANT : Ochiți ! Foc !

(Mai multe focuri de armă, marioneta cade grotesc, peste pungile cu aur.)

UN ASALTANT : Acum rămînem cu aurul !

TOȚI : Aurul este al nostru !

(În timpul acțiunii se apropie oameni din popor — mebrii corului — să vadă ce se întîmple.)

O VOCE DIN POPOR : Dar noi ?

ALTĂ VOCE : Cu speranțele noastre cum rămîne ?

ALTĂ VOCE : Totul va fi pentru voi ?

TREIDEGETE : În numele căpitanului Joaquin Murieta, ascultați și supuneți-vă.

(Liniște respectuoasă, se dau ordine pentru încononare.)

TREIDEGETE : În primul rind, înapoiți crucifixul ! Să vedem dacă într-o lună zi Dumnezeu îi va învăța pe bogați să-i respecte pe cei săraci. Acum însă îi învățăm noi ! (Înapoiază crucifixul călătoarei.) Și acum împărțiți oamenii aural !... Călătorii își pot urma drumul !

(Mare agitație. Miini întinse. Pungile trec din mână în mână. Se strigă, se dansează. Călătorii urcă în diligență, grăbiți și înspăimântați.)

VOCI : Adio, scumpo ! Drum bun, porumbito ! Good by, mister Chau-chau ! Yankee, go home ! Întoarceți-vă cit mai curind și încercați !

TREIDEGETE : Și noi, către Arroyo Cantova ! Acolo sintem așteptați ! Pe cai !

CORUL ASALTANȚILOR :

Cu cuțitele ne batem

hopla, hei

mai și moare cite unul,

dară, nu-l prea doare !

Jucăm cărți și tot cîntăm,

înjurăm, ne-ncăierăm,

și cînd moare un golán .

adio, și n-am cuvinte

căci în cot ne doare

de ce-o mai fi să fie-n cer,

de e să crăp de-un glonte

doar pîn'la dușumea ajung.

Și ortul popii de-o să-l dau

tot în pămînt ajung.

Celui ce o predică să-mi țină vrea

gîtul i-l sucesc pe dată

iar de blonda ce parcă m-a iubit cîndva

zău așa ! Mă doare-n eot de ca.

(Călătorii au plecat. Briganzii, în timp ce cîntă, au terminat de împărțit pungile de aur celor din jur. Se îndepărtează și cîntecul lor se aude tot mai slab.)

CORUL :

O, noilor războinici, de-ar apărea, pe
pămînt alt zeu decît banul,

să moară cel ce ucide vîntul primăverii
și-aruncă-n singe cuibul noului născut !

Trăiască răzvrătitul Joaquin Murieta,

profetul chilian

care-a vrut să taie drumul turbaților

plini de bunuri și care rivnese la toate

și chinuie, ucid.

(Întră un grup de bărbați cu glugi și descoperă corpul Escrocului.)

PRIMUL MASCAT : Țsta cine mai e ?

AL DOILEA MASCAT : E „EI”.

AL TREILEA MASCAT : E mort !

AL PATRULEA MASCAT : Nu, trăiește !

PRIMUL MASCAT : Nu va muri nicicînd !
Ascultați-mă ! Poți răspunde ? Cine a fost ?

ESCROCUL (cu voce slabă) : Oamenii lui Murieta. Au pus mina pe aur. Au omorît toți călătorii. Femeile au fost spintecate.

(Copoii ridică cu greu corpul Escrocului, care-și șterge hainele și-și vine în fire, își pune pălăria ruptă și cu încetul își recapătă energia.)

ESCROCUL : El trebuie să moară !

COPOL : Murieta trebuie să moară !

ESCROCUL : El ne jefuiește, ceea ce cu forțe proprii am jefuit pentru noi.

COPOL : Murieta trebuie să moară !

ESCROCUL : Este un element subversiv !

COPOL : Murieta trebuie să moară !

ESCROCUL : Sint indieni. Ei nu înțeleg progresul !

COPOL : Murieta trebuie să moară !

ESCROCUL : Jurăm moartea lui !

(Se ridică pistoalele spre cer și se trage în aer.)

CORUL :

Adios, prietene brigand !

Ți se apropie ceasul,

e limpede sfîrșitul tău sumbru

căci aidoma unui meteor

nici tu nu știi ce cale vei urma.

Se știe doar atît : în revolta de abis te-ai
rătăcit

ca vîntul singuratic ce vine de din Sud :

dar eu vreau să te cînt fiindcă Tu ai cules
fructele miniei

și se apropie zorile trandafirii,

se apropie ceasul, și cel cuprins de aprigă
minie

nu-și mai află loc în lume.

Dar, ține minte Murieta,

că fapta-ți nu va mai fi vreodată

aprig răstignită-n taină.

COR CINTAT (Muzică polifonică. Orgă.) :

Întunecată-i noaptea, și-ntunecat sufletul
acestui om

pină ce în noaptea neagră a nenorocirii va
pătrunde iar lumina

și dintr-o războinare nefastă se naște speranța
de mîine

și dacă suferința ne-a fost nemărginită

acum avem un scut de-o altă viață.

Nu știm ce-i teama și nici șovăiala !

Onoarea noastră nimeni n-o va-nvinge !

Veni-va vremea cînd pielea de aramă

și graiul meu liber din depărtări, vor fi
cinstite

veni-va vremea cînd dreptatea va zăvori
copoii-n propriul lor birlog.

Murieta, justiția ți-a dat spada secretă
să aperi cu ea, Joaquin, neamul nostru.

O, tu, cavalier al dreptății,

primește recunoștința prietenilor tăi.

Slăvit fie, slăvit fie numele tău, Murieta !

(Orga cîntă în continuare, corul murmură ;
apoi corul recită și mimează) :

CORUL :

Iar mama spune :

Am semănat iubire și n-am cules nici grîu,
nici aur.

Comoara dragă sufletului meu nici nu mai este,
 Pedro al meu atîrnă adunat în ştreang,
 fiul meu pe care-l jeleşe mi l-au ucis,
 dar acum Murieta mi-a secăt lacrimile cu
 marea hotărîre a lui.
 (Între timp o femeie a străbătut scena.)
 Iar cealaltă femeie îndoliată şi de revoltă
 arată portretul fratelui ucis,
 şi ridică braţele şi sărută pămîntul călcat
 de calul
 lui Joaquin Murieta.

(O femeie îndoliată, cu un medalion pe
 piept, străbate scena încet. Din nou cor
 cîntat; şi într-un final grandios se repetă
 ultimele fraze ale cîntării).

VOCEA POETULUI :

Poetul întreabă : „Oare acest ciudat luptător
 nu e vrednic de doliu?”

Oare cei obidiţi nu sînt în veci datori
 de el să-şi amintească?“
 Eu n-aş putea răspunde acestei întrebări,
 dar ştiu că el, acest compatriot al meu
 merită din plin cîntecul ce i-l închin
 să treacă peste veacuri e merit
 fiindcă pumnii, chipul şi fruntea lui
 au intrat în luptă pentru micile bucurii
 ale celor sărmani, ale celor mereu prădaţi
 de invadatorii cruzi şi foarte nemiloşi,
 şi din îndelunga letargie s-a ivit în beznă-o
 stea,
 din somn adînc poporul se trezeşte,
 şi ndată porneşte pe calea singerie a aceluia
 ce luptă,
 a bărbatului de onoare ce ucide şi e ucis
 după cum îi fu destinul.
 Şi, de aceea, se-ntreabă poetul :
 — „Oare doreşte să fie cîntat, el,
 acest cavaler ce-a dăruit celor obidiţi
 un trandafir din marele adevăr
 căci, dreptate e numele miniei lui Murieta,
 Murieta, — cel din ţara mea“.

TABLOUL VI

MOARTEA LUI MURIETA

Scena se întuneacă. Impuşcături, mai întîi una, apoi multe deodată. Linişte. În
 întuneric apare faţa unei femei ca desenată eu creta; eu un şal chilian pe cap. Nu
 i se vede decît faţa. Persoana rosteşte „Sonetul“ în timp ce „Corul“ rămîne în nemîş-
 care, în penumbră. Muzicantul ambulant acompaniază din spatele cortinei.

O SILUETĂ DE FEMEIE (rostind în loc de
 sonet) :

Cînd îi dăruî flori soţiei sale,
 într-o noapte neagră-l impuşcă.
 Înconjurat perfid eroul nostru a-nţeles :
 sînt zăvorîte toate uşile spre viaţă.
 Din fiece ungher pîndea un trăgător yankeu
 singele curgea în lungul braţelor suvoi
 şi cînd o sută de mişci au tras
 o sută de gloanţe şi-au făcut lăcaş în el
 şi-astfel căzu în groapă un viteaz.
 Şi trupu-i greu de plumbi printre gropi
 adînci se prăbuşi
 chiar acolo unde iubirea lui zăcea ucisă;
 unde soţia lui tot nu uita să-l cheme.
 Şi-aşa s-a întimplat că singele-i din răzbu-
 nări ivit,
 a mai sărutat, o dată, pe tovarăşa-i de
 viaţă
 cu iubire-nflăcărată în locul somnului de
 veci.

(Noi focuri de armă. Muzică funebă. Co-
 rul se retrage în fundal şi formează de
 o parte şi de cealaltă a mormîntului două
 coloane. În acelaşi timp, după ritmul mai
 vioi al unei muzici, şase dansatori cu ca-
 pete de copoi execută un dans frenetic.
 Dansul reprezintă o scenă, în care o haită
 latră şi mîrîie, căutîndu-şi peste tot pra-
 da. Se creează impresia că toţi poartă
 arme pe care le îndreaptă spre ungherele
 suspecte. Ritm demoniac şi dezlănţuire mon-
 struoasă de instincte. Doi solişti s-au des-
 părţit de cor, aşezîndu-se de cele două părţi
 ale scenei. Ei îl avertizează pe Murieta în
 timpul dansului şi încearcă să acopere cu
 vocile lor larma muzicii şi a dansului.)

PRIMUL SOLIST (imediat după prima îm-
 puşcătură):
 Ascultă frămîntarea
 nisipului

ce se prelinge în desert !
AL DOILEA SOLIST :
 Ascultă glasul ceasului
 ce-ngroapă morții !
PRIMUL SOLIST :
 Înapoi, bandolero !
 Moartea te așteaptă.
AL DOILEA SOLIST :
 Vin copoi !
PRIMUL SOLIST :
 Chitara a murit.
AL DOILEA SOLIST :
 Sîngele tău răzbunător
 va fi răzbunat.
PRIMUL SOLIST :
 Ai auzit. Murieta ?
AL DOILEA SOLIST :
 Tărîna îți spune: „Ia aminte!“
PRIMUL SOLIST :
 Destinul se-mplinește.
AL DOILEA SOLIST :
 Copoi stau la pîndă.
PRIMUL SOLIST :
 Te-a părăsit norocul!
AL DOILEA SOLIST :
 Sînt pe urmele tale !
PRIMUL SOLIST :
 Pe aceste cărări se apropie moartea.
AL DOILEA SOLIST :
 Nu duce trandafiri Teresei tale !
PRIMUL SOLIST :
 Mormîntul te așteaptă !
AL DOILEA SOLIST :
 Teresa doarme.
PRIMUL SOLIST :
 Pentru ce s-o trezești?
AL DOILEA SOLIST :
 De ce să-i umezești cu sîngele tău chipul ?
PRIMUL SOLIST :
 Oprește-te, Murieta !
AL DOILEA SOLIST :
 Pleacă !
PRIMUL SOLIST :
 Și ia cu tine trandafirul!
AL DOILEA SOLIST :
 Ochii tăi vor fi străpunși!
PRIMUL SOLIST :
 Privirea ta se va pierde, brațele tale vor fi
 o cruce prăbușită.
AL DOILEA SOLIST :
 Nu vei mai călări !
PRIMUL SOLIST :
 Nu vei mai învinge cărările !
AL DOILEA SOLIST :
 Nu vei mai minca !
PRIMUL SOLIST :
 Nu vei mai răzbuna !
AL DOILEA SOLIST :
 Nu vei mai trăi !
PRIMUL SOLIST :
 Copoi sînt pe urmele tale !
AL DOILEA SOLIST :
 Cerul de gheață
 Sună din clopote !

PRIMUL SOLIST :
 Luna de jale
 pregătește ploaia !
AL DOILEA SOLIST :
 Teresa trăiește în suflul tău
 deci n-are nevoie de tine !
PRIMUL SOLIST :
 Aruncă trandafirul din mină !
AL DOILEA SOLIST :
 Pentru ce atîta sînge ?
PRIMUL SOLIST :
 Cine e aici ?

(Dansul se termină brusc și soliștii păstrează tăcere. Raza reflectorului cade în mijlocul scenei și luminează mormîntul, în fundul scenei. Îndată ce lumina cade pe mormînt, copoi ascunși în colțuri încep să tragă. Lumina devine roșie și pe mormîntul Teresei se deschide un trandafir roșu. Cei doi soliști își acoperă fața cu cirpe negre.)

CEI DOI SOLIȘTI (strigă) :
 Ce s-a întîmplat? Ei trag!

(Din nou muzică agitată. Copoi se aruncă asupra mormîntului, mimînd mișcarea de tăiere a lemnului cu toporul. Apoi se retrag. Muzica tace. A dispărut floarea. Corul fecelor vine în față, pentru a rosti cîntețul de jale.)

COR RECITAT :

El se duse să sărute pămîntul
 în care dormea soția lui.
 Plecă spre moarte fără armă
 doar cu-n trandafir în mină,
 pentru Teresa lui cea moartă.
 Petalele singerii se înmulțiră
 ca o rană deschisă
 și umplură pînă în margini
 mormîntul Teresei lui.
 Cu un trandafir în mină
 muri Joaquín Murieta
 muri de-o moarte de trăsnet
 cîzînd pe mormîntul iubitei.
 Iar ceilalți se umplură de teamă
 abia de îndrăzneau să se apropie
 și trăgeau, mereu trăgeau
 în Murieta cel fără de viață
 și cînd înșirît cutezără
 capul i-l rețezară
 să nu se mai trezească vreodată.
 Capul de trup i-l despărțiră
 în cimitir îl pîngăriră pe mort
 despărțîndu-i capul de trup.
 Îi tăiară capul
 cînd răsufarea lui de mult pierise
 și-atît de mare le-a fost frica
 de temerarul Joaquín Murieta
 încît așteptară ca eroul să se stingă
 să nu se mai poată-mpotrivi
 și-n spaima lor de groază
 capul de trup i-l despărțiră !

(Bătăi de toabă și semnale de trompetă ca într-un circ ambulant. Corul se desparte și se așează de ambele părți ale scenei.)

(Tablou : O dugheană de bilci despărțită de o perdea. Intr-una din cele două încăperi proprietarul dughenei, — de fapt Escrocul — îi invită pe trecători să intre. În cealaltă încăpere se află capul lui Murieta într-o colivie rotundă. Capul e mai mare decât mărimea naturală. Aște cu picături de sînge atîrnă pînă la dușumea ca niște mătănii. Ochii sînt larg deschiși. În timpul scenei intră mereu acciași vizitatori care însă între timp, și-au schimbat pălăriile, poncho-urile, fularele, sau ceea ce tocmai aveau asupra lor, adică coșuri, umbrele, copii etc.)

PROPRIETARUL DUGHENEI (strigînd) :

Lume, lume ! Poștiți aici !
 Mare atracție, mare !
 For only twenty cents
 Vedeti pe Murieta
 The great tiger prisoner ! Iată tigrul prizonier !
 Freedom, freedom și afaceri,
 Numai pentru twenty cents !
 Ocaziune unică,
 Capul lui Murieta !
 Twenty gologani, domnilor !
 Numai douăzeci de cents !
 Capul faimosului tigru
 Păstrat într-o colivie !
 Lume, lume ! Douăzeci de cents,
 Numai douăzeci de gologani intrarea !
 Capul lui Murieta
 Despărțit de trup !
 Ieftin ! Ieftin ! Douăzeci de gologani !
 Să poftescă toată lumea !
 Gangsterul ce semăna teroarea,
 Numai douăzeci de gologani intrarea !
 REFREN : Freedom, freedom etc.

(Femeile iau poziții acuzatoare. La jumătatea dialogului, ele intră în sala de spectacol, iar apoi, după terminarea discuției ce are loc, ies fugind în foyer.)

CORUL VORBIT AL FEMEILOR :

O FEMEIE :

Cum de-i pot lăsa capul în colivie
 cum de-l pot lăsa acolo
 în jocul rușinii.

ALTĂ FEMEIE :

Nu se știe oare, miinile sale
 cite umilinți au răzbunat ?

ALTĂ FEMEIE :

Și-a deschis ochii
 în capul retezat.

O ALTĂ FEMEIE :

Călare străbătea pustul
 mizeria noastră răzbunînd
 de dragul nostru ucigînd.

O ALTĂ FEMEIE :

Oare nu mai aveți sînge în vine ?

O ALTĂ FEMEIE :

Oare nu mai aveți lumină în suflete ?

O ALTĂ FEMEIE :

Oare nu mai aveți miini de chilieni
 și picioare în ghețe ?

ALTĂ FEMEIE :

Priviți cu eită jale
 vă privește capul lui !
 Cum vă caută, negăsindu-vă ?

ALTĂ FEMEIE :

Capul său nefericit
 trebuie răpit de la gringos !

ALTĂ FEMEIE :

Și de îndată înmormintat
 alături de Teresa lui.

ALTĂ FEMEIE :

Au ucis-o și pe ea
 și răzbunîndu-i frumusețea
 în nenorocire el căzu.

TOATE :

Trebuie să-i răpim capul !

ALTĂ FEMEIE :

Vai, ce infamie !
 Să privim noi, mîndria și noblețea lui,
 cîntea, chinuite
 și atît de greu lovite ?

TOATE :

Și totul, aici, expus fără rușine !

ALTA :

Numnezeule ! Ce mirșăvie !

ALTĂ FEMEIE :

Oare n-au inimă în piept ?

TOATE : Îi vom răpi capul !

(Bărbații se apropie cu același aer amenințător, intră în sală printre spectatori, apoi după terminarea discuției, ies în foyer.)

CORUL BĂRBAȚILOR (recitat) :

Oare ce mai așteptăm oameni buni ?

Avem o inimă în piept

și brațe puternice avem.

— Sînt din La Serena. Captura mea :

o mină de aur. Și s-a și dus...

N-am de pierdut decît durerea.

Tatăl, mama și soția din Serena

nu mă vor mai vedea nicînd.

Și Joaquin cel ucis prieten mi-a fost.

Merg eu voi !

— Printre viteji din Loncomilla mă înnumăr
 în cale nu-mi poate sta nimeni și nicînd
 sînt o apă de munte și-aud chemarea lui

Murieta

de la stilpul infamiei vocea lui mă cheamă.

— Sînt din Chiloé. Primăvara

aud ploaia frămîntînd pădurea,

O, țara mea ! În săruturi te-aș purta !

Ah ! Cînd mă gîndesc că eu aici mă sting !

Dar, eu voi descuia dugheana ăstui

gangster.

N-o să-mi reziste nici lacăt, nici zăvor.

— Bărbați din Talagante și Cherroquenco,

din Lebu și Rancagua, Quillota,

din Pua și Taltal, din Nacimiento

și din Parral, Vitoria, compatrioți

din Tongoy, Renaico și Perquenco,

înainte, să spargem dugheana!
Să spargem și casele pungașului!
— Să răpim capul eroului nostru. Murieta.
— Și chiar de-a murit fără împărțășanie
înmormintați-l după datină.
— Să doarmă-n veci alături de iubita lui
să se-odihnească lingă spada-i ce împărțea
dreptate.

(Dugheana e asaltată. Apare cortegiul funerar. Pe scenă mai multe femei, cu spatele spre public se roagă în murmur. Cortegiul vine din spatele spectatorilor, din sală și pășeste în tăcere, condus de Reyes și Treidegete, care duc capul lui Murieta pe scenă. Nu se aude decît muzica. Între timp femeile care se roagă deschid rindurile și fac vizibilă groapa Teresei. Acolo se oprește cortegiul.)

CORUL FUNERAR :

Pămîntul de aur îl înghite pe-acest mort
și-l înveșmîntă în pulbere și aur
pe cel care sfida moartea, pe chilianul fără
de onoruri,
fără soare și fără drapel,
pe cel ce era furia pămîntului, pe-al aurului
fiu însîngerat

acum fără de sînge,
pe cel fără bogăție și fără putere
ce rătăcea prin California plină de aur,
urmînd halucinat o lumină blestemată:
de la sinul aurului a supt lapte,
aurul i-a dat și viață și moarte.
Hăituit, înfrînt de ură și lăcomie
se răzbuna omul nopții din Chile,
de necontenite lovituri hăituit și rănit,
bietul soldat, îndrăgostitul fără iubită și fără
tovarăși

fără primăvara din îndepărtatul Chile,
fără bucuriile pe care le iubim și pentru
care lupta
pe-ai săi îi răzbuna năpustindu-se-n lumina
lunii

pe calul lui cel negru
ca un trăsnet de ianuar izbea fără greș
și mîndru ducea cu el în moarte răzbunarea.
Și de-a fost tilhar ori nu, puțin îmi pasă!
A sosit ceasul!
Ceasul marelui răsărit de soare, care
cu degete trandafirii și-nmiresmate
risipește și îngroapă toate umbrele.
ceasul în care curge deznădejdea noastră
spre dulceața veșnică

a lumii,
în care căutăm iubirea pe care se-odihnește
culmea primăverii.
Joaquin Murieta n-avea drapel
n-avea decît o durere de moarte. Nefericitul
și-a găsit iubită ucisă de bărbați cu fețe-n
măști și deveni
un străin și porni în lume să trăiască și
să învingă
în gheara nefastă a aurului.
un bandolero, și trebui să sufere, să ucidă,
să moară.

lertare umbrei sale! Să întindem trandafirul
ce l-a adus
iubitei lui de-apururi adormite!
Iubirii, durerii, singelui vărsat, și-acum în
pragul urii
să sperăm,
că puterea neagră a violenței în peștera ei
se va întoarce
și înțelepciunea din adîncul nostru
se va-nălța, ca un spic de griu, și aurul n-o
să mai fie
martor al miniei și nelegiuirii,
să sperăm că mîine pîinea de pe ogoare
nu vai mai avea gust de sînge — singele
bărbațului căzut în războaie.

(Decor de cimitir. Lună. Capul este îngropat.
Cîteva femei se roagă. Capul lui Murieta
vorbește. Groparii înlemnesc. Muzicantul am-
bulant acompaniază monologul cu o melodie
care abia se aude. Șuieră vîntul în cîmp.)

CAPUL LUI MURIETA :

Nimeni nu mă aude. Însfîșit pot vorbi.
Un mort e ca un copil rătăcit în ceață.
Nu mai știu de ce-a trebuit să mor,
să rătăcesc fără țintă în desert.
Atît de multă dragoste și-apoi atîta jale
atît de multe lupte duse de un bandolero
își vor găsi odihna în brațele Teresei.
Mai iuții îmi luară trupul
ș-apoi de cap îl despărțiră.
De nelegiuire nu mă plîng.
Îmi plîng doar dragostea pierdută.
Și cum iubita-mi moartă m-aștepta
am mers pe drumul greu pînă aici
destinul tot, mi l-am legat de-al ei,
destin de ucișag și de ucis.
Acum sînt doar un cap, și fără sînge.
Încremenite-s buzele-mi cînd vorbă-ncearcă,
și morții să vorbească nu se cade
decît în sunetul de ploaie și de vînt.
Dar oamenii de mîine oare cum vor judeca?
Afla-vor oare adevărul cel adevărat?
Peste un veac aș vrea prieteni
el, poetul, Pablo Neruda să cînte
dar nu faptele din făr-de lege
și nici pe cele bune ce le-am săvîrșit
numai onoarea mi-a fost lege
cînd am pierdut tot ce aveam
și timpul se va scurge ca o primăvară-n
muguri

și oamenii îmi vor cunoaște Viața
vor ști că-n amărăciunea mea n-am fost
nedrept
n-am păzit-o și nici n-am risipit-o în zadar
ca orice viață trecătoare,
am confundat-o cu un vis.
Suflul violenței mi-a răpit himera
vă las de moștenire rănile lui Murieta.

(După ce capul lui Murieta tace, actorii
își continuă acțiunea. Nimeni nu pare să fi
auzit spusele lui Murieta. Săpatul continuă,
groparii pun un mic steag pe pămîntul răs-
colit. Pleacă toți în afară de Reyes și Trei-

degete, care rămîn lingă mormîntul proaspăt săpat. În liniştea care s-a lăsat, se aude corul final.)

CORUL FINAL :

Doarme adine adormitul şi trandafirul
plunge-n groapa-i de repaos
hăituit şi învins zace răzvrătitul; se strînge-n
pacea veşnică a soţiei
şi luna de purpură urcă pe treptele cerului.
Noaptea-l înghite pe cel răpus şi pe cel ce
răpuse.

Pe-un cer de catifea ard stele reci, se rotesc
umbra se umple cu spice argintii
şi astfel mă adun şi-mi închei cîntarea
în pacea nopţii şi a morţii.

Nu-mi este-ngăduit să-l dojenesc pentru
cavalcadele-i de-omor
oare cine poate judeca pe cel căzut în
deznădejde?

A fost un om viteaz, pierdut a fost,
şi-astfel de suflete înflăcărate nu-şi pot alege
drumul.

Focul le prinde-n gheare, le mistuie, le
ridică

şi-apoi le-aduce iar la matca lor,
şi-n flăcări mari de zbor se-aţin:

şi-ntr-al lor foc adine se mistuie.
Prin versul meu Murieta viteazul răzvrătit
se întoarce
la minele de aramă ale pămîntului chilian
şi după atîta răzbunare împlinită
blestemul se sfîrşeşte.

Patria lui Murieta însă a uitat de groază
şi de capu-i despărţit de trup,
el n-a rămas decît o umbră răspîndită-n vis,
visul de pribeag în depărtări,
viaţa lui romantică şi mare.

Roibul lui de foc porneşte pe drumul de
întoarceri,
se odihneşte, galopează în văzduhul de
Miază-zi.

Cu voci de argint îl cîntă apele patriei, îl
cîntă poetul!

Cumplită şi amară a fost viaţa lui Joaquín
Murieta.

Din această clipă poporul tot repetă
cantata mea de jale, ce tună-n timp ca un
dangăt

greu de clopot funerar.

(Muzică.)

(Reyes şi Treidegete stau în poziţie de
drepti, dau onorul, prezentînd armele. Pe
feţele lor se citeşte o hotărîre solemnă.)

CORTINA

TREI CÎNTECE

(Cîntecele acestea pot fi executate chiar în
mijlocul publicului — fie în sală, fie în
foaier, înainte de spectacol sau în pauze.)

CÎNTECUL BĂRBAŢILOR

Azi îiucid pe negri,
cum îiucideau odată pe mexicani.
Iar cînd îiucid pe peruani,
pe chilieni şi nicaraguani,
aceşti gringos dau friu liber
instinctelor inumane —
dar într-o bună zi, pe cărare
un cal mătăsoş apărui la trap,

iar într-altă zi, pe uliţă
apărui şi destinul nostru călare,
şi ca două flori roşii de mac
izbucniră focurile din pistoale.
Cine-i poate sta împotrivă?
Cine nu-i oferă plecat fruntea?
El, un bandolero din Chile.
Căci el e-al nostru Joaquín Murieta.

CÎNTECUL FEMEILOR

Iată, Joaquin Murieta sosește
în ajutorul sărmanului nostru popor,
și inimile noastre îl însoțesc,
ca și puștile celor îndrăzneți.
Trăiască Joaquin Murieta !
Cu brațele-i ce nu cunosc îndurare,
cu ochii-i ce vor răzbunare
preasfint cavaler al dreptății.
Menirea-i e pe ucigași să-i ucidă,
și n-au decît unii să-i spună bandit :
Eu iubesc bandiții ca el !

CÎNTEC

Și-acei ochi care muriră,
ei nu muriră, ci fură uciși,
și-uciși vor fi iarăși și iarăși.
Toți ochii din lumea largă
privesc către noi, muribunzi,
căci muribund este pămîntul
în Vietnam.
Cei cruzi și fără de milă.
țin frîncle istoriei.
Biruința morții hidoase
apare și la San Francisco.
Un bărbat întreabă :
Va veni oare o zi
cînd această luptă de moarte
se va sfîrși ?
Blestem !
Ororile se vor sfîrși ?
Bucuria va domni ?
Blestem !
Cu secera lor secerară
naziștii
inima caldă a Spaniei !
Blestem !
Și ciinele urlă la lună,

și-n leagănul său copilul
crește mereu ca s-ajungă
unul din cei asupriți.
Blestem !
Să cîntăm bucuria !
Să chemăm la-mpotrivire !
Și binecuvîntare !
Ca într-o bună zi omul
în bucurie să trăiască !
Binecuvîntare !
De veți trăi bine ori rău :
numai voi puteți decide !
În această sală domnește pacea,
dar Vietnamul e răscolit de suferințe.
Vom continua să urmărim
tragedia suferinței,
vom cerceta și mai departe
viața și iubirea.
Căci chiar dacă moartea va muri,
nu alții o vor ucide :
ci lupta,
înapoate
de a ne ucide și pe noi.

